

Borba žena da se čuje i njihov glas

Author: Nidzara
Ahmetasevic

U političku arenu Bosne i Hercegovine usao je rekordan broj žena, ali one i dalje nailaze na velike teskoce.

U danima kada se izborna kampanja približava vrhuncu, jedan od najzapaznijih kandidata je žena. Samra Tojaga, dvadesetdvogodišnja devojka, bivša mis Bosne i Hercegovine iz Mostara, izazvala je veliku pažnju javnosti kampanjom kojom je pokušavala da ubedi glasače iz kantona "sedam" da zaokruže njeno ime na listi kandidata na izborima zakazanim za 5. oktobar.

Ipak, na većini drugih mesta glasači bi mogli osnovano pomisliti da je ovo isključivo muška stvar, jer na svim izbornim skupovima i televizijskim debatama dominiraju muškarci. Ipak, od 7.353 kandidata na izborima, 3144 - ili 40 procenata - su žene, što je postotak na kojem bi Bosni mogle pozavideti mnoge evropske zemlje.

Od 1998. godine, Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju uvela je pravilo kojim se zahteva od političkih partija sirom Bosne da obezbede da minimum od 30 procenata kandidata na partijskim listama bude "manjinskog roda". Rezultati su bili dramatični: od 1996. do 1998. godine broj žena izabranih u donji, Predstavnički dom skupštine skocio je sa dva na 26 procenata. Zastupljenost žena na kantonalnom nivou skocila je sa pet na 18 procenata između 1997. i 2000. godine.

Naravno, žene su dobijale visoke položaje i u prošlosti. Biljana Plavšić, poznata i kao "Gvozdena leđi", bila je prvi ženski član republičkog kolektivnog predsedništva u periodu od 1990 do 1992. Kao jedan od visokih funkcionera u SDS Radovana Karadžića, bila je član vrhovne komande Republike Srpske, RS, za vreme rata 1992-95, a potom je bila predsednik entiteta od 1996. do 1998. godine. Ona je za sada i jedina žena koja je optužena pred sudom u Hagu, i trenutno čeka sudjenje.

Danas republika ima jednu ženu ministra na nivou države, Azru Hadžiahmetović, koja je ministar za spoljnu trgovinu i ekonomske odnose. Na nivou entiteta, RS ima jednu, a Federacija četiri žene. Nacrt zakona o jednakosti polova koji sadrži i zahtev da žene čine 40 procenata u svim javnim organima trenutno se nalazi na razmatranju u parlamentu koji trenutno ima 18 procenata žena. Mada postotak izabranih žena i dalje kaska za procenjenim ucescem u populaciji od 60 procenata, ovaj postotak zastupljenosti je dobar u odnosu na regionalne standarde zastupljenosti žena u skupstinama - iza Bugarske, Hrvatske i Makedonije, ali ispred Moldavije, Slovenije, Srbije, Rumunije, Crne Gore, Mađarske, Grčke i Albanije.

Ipak, uprkos ovim ohrabrujućim trendovima, u političkom smislu, žene ovde još uvek nemaju adekvatan uticaj. Jedan od najvećih problema je što su stavljene u drugi plan. Kao aktuelni član skupštine sarajevskog kantona i predstavnik u gornjem domu parlamenta Federacije, Domu naroda, Svetlana Fabjanović je na ovim izborima kandidovana za Predstavnički dom u skupštini entiteta. Ali, dok njene muške kolege iz Socijaldemokratske partije, SDP, vode kampanju, ona obavlja "pozadinske" poslove u kantonalnom sedištu SDP-a u Sarajevu i telefonira glasačima zajedno sa dobrovoljcima i partijskim radnicima.

Takva podela rada odražava ono što je ovde stvarno stanje. Mada su socijalizam i industrijalizacija doneli ženama jednaka prava i mogućnosti, "kultura ove zemlje ostaje ruralna i patrijarhalna", izjavila je Svetlana Fabjanović.

Problemi sa kojima se žene suočavaju nadilaze etničke i entitetske granice. Gordana Vidović, koja se nalazi na celju liste kandidata Seljačke stranke RS za region Doboj, izjavila je: "Žene se u Bosni suočavaju sa nizom različitih bitaka. One koje žele da uzmu ucesca u političkom životu moraju da se bore za to, čak i sa muškarcima unutar sopstvene partije. Situacija se sada poboljšava, ali u Federaciji je mnogo bolja nego ovde", kaže ona.

Prema Sonji Lokar, iz Radne grupe za zene pri Paktu za stabilnost, zenski kandidati su idelano pozicionirani za bavljenje prakticnim problemima sa kojima se suocava Bosna i Hercegovina, kao tranziciona zemlja sa manjkom novca. "Zene umeju s novcem; one prave cuda sa svojim kucnim budzetima i uspevaju da eliminisu sve teske posledice siromastva", kaze Sonja Lokar.

Ali, mnoge zene nalaze da je se tesko takmiciti sa muskarcima u javnoj areni. "Zene kandidati imaju najvise sansi da budu zapazene ako se obrate svojoj lokalnoj zajednici", izjavio je Damir Hadzic, sluzbenik OEBS zaduzen za demokratizaciju. "Najveci izazovi za zene su da steknu dovoljan publicitet, da zadobiju podrsku svojih politickih stranaka i da dobiju dovoljno vremena u javnosti i na medijima da se predstavljaju."

Mirjana Deak iz Stranke za Bosnu i Hercegovinu, SBiH, slaze se da postoji tendencija prenosjenja drustvenih normi u politicku arenu, sto zenama otezava da dodju do izrazaja. "Muskarci (u Bosni) imaju vise iskustva nego zene, oni se predstavljaju na drugi nacin i skloniji su egzibicionizmu. Muskarci koriste ostriji jezik i uzivaju u tome da se nalaze u centru paznje, cak i ako su tu dospeli zbog nekog skandala. Zene obicno ne govore na taj nacin. One ne raspaljuju situaciju, one je stisavaju", kaze ona.

Za ove svrhe tokom leta organizovana je serija predizbornih radionica i kurseva za zene sirom zemlje. Vodeca zenska NVO, "Zena Zenama", organizovala je radionice na temu znacaja ekonomskog razvoja kao pitanja u okviru kampanje; a novinari su savetovali kandidatkinje o najboljim nacinima koriscenja medija za promotivne svrhe u njihovim kampanjama.

I Federacija i RS sada imaju centre koji se bave pitanjima pola i finansirani su iz budzeta, a duznost im je da prate i promovisu implementaciju zenskih prava. Na istom poslu radi i mnostvo NVO, u nadi da ce taj rad pripremiti teren za jednu novu i politicki aktivniju generaciju zena.

Organizacija "Zena Zenama" redovno saradjuje sa vladom na pitanjima kao sto su zastita, nasilje i trgovina ljudima. Selma Hadzihalilovic, koja je radila sa ovom organizacijom, opisala je kako pokusavaju da postepeno menjanju gledista uspostavljajuci kontakte sa zenama koje vec rade u vladinim organima, a koje su im potrebne radi lobiranja. "Zene zapravo cine vecinu na sekundarnim rukovodecim funkcijama", naglasava ona. Hadzihaliloviceva veruje da NVO mogu ne samo doprineti biranju zena politicara, vec i unaprediti njihove radne vestine.

Ali, zene kandidati i politicari predstavljaju samo jednu stranu price. U zemlji u kojoj zene cine 60 procenata stanovnistva, i zenski glasaci su deo problema. "Znam da je NVO sektor naporno radio sa zenama glasacima, ali problem je u tome sto zene i dalje nisu narocito politicki svesne", izjavila je Gordana Vidovic. "One i dalje radije glasaju za muskarce, ili glasaju onako kao i njihovi muzevi."

"Problem je u tome sto zene ne glasaju za druge zene", slozila se Nada Pozderac, clanica Hrvatske seljacke stranke, HSS, kandidat za Skupstinu sarajevskog kantona. "Nazalost, mi smo jos uvek veoma tradicionalno drustvo. Mnoge zene ce reci 'moj muz zna najbolje', cak i kada su u pitanju najjednostavnije stvari koje se ticu domacinstva. Zasto nemamo vise zena u javnoj sferi? Zato sto nema dovoljno prave podrške za zene da igraju ovu veoma odgovornu ulogu. Stvari se menjaju, ali ne dovoljno."

Prema Veri Markos, politickom savetniku Misije OEBS u Bosni i Hercegovini, ove tendencije su jos izrazenije u seoskim oblastima gde je izlaznost najveca. Nepismenost medju zenama je najveca u selima i mali je broj zena glasaca koje prisustvuju predizbornim mitinzima. Bez osnove za sopstvenu odluku, one glasaju za iste kandidate kao i njihovi muzevi - koji obicno ne glasaju za zene.

Uz to, uprkos tome sto su pravila o minimalnoj manjinskoj zastupljenosti garantovala ucesce zenskih kandidata, neke naknadne promene uklonile su druge mehanizme koji su mogli biti od koristi zenskim kandidatima.

Na prvim izborima sa uslovom zastupljenosti polne manjine koriscen je sistem zatvorene liste, gde glasaci biraju izmedju razlicitih partija navedenim na glasackom listicu. Partije su svoje kandidate stavljale na liste po redosledu opadajuceg prioriteta, koji vece sanse daje kandidatima koji se nalaze pri vrhu liste. Potom je proporcionalna reprezentacija diktirala koliko ce kandidata biti izabrano sa svake partijske liste.

Na izborima 2000.godine, ovaj sistem je zamenjen sistemom otvorene liste, tako da glasaci direktno biraju kandidate. Ukupan broj glasova za datu partiju i dalje je odredjen proporcionalnom reprezentacijom, ali kandidati su imenovani na glasackim listicama i glasaci, ako to zele, mogu za njih glasati po nekom drugom redosledu prioriteta. Po ovakvom sistemu glasanja broj zena u Predstavnickom domu na nivou drzave pao je sa 26 na 18 procenata.

"Otvorene liste znace da mesta dobijaju najpopularniji kandidati, a najpopularniji kandidati cesto nisu zene", objasnila je Vera Markos. "Samo zene sa izrazenim javnim profilom uspevaju da prodju." S obzirom na da se zene jos bore za uocljivost na politickoj sceni, otvorene liste mogu umanjiti njihove sanse, ali oni koji podrzavaju ovaj nacin izbora naglasavaju da to sto glasaci mogu direktno birati kandidate izbore cini demokratskijim.

Cak i kada budu izabrane, zene opet cecka teska borba. U intervjuu za IWPR Hadziahmetoviceva je bila otvorena u pogledu izazova sa kojima se suocavaju zene na polozaju. "Ljudi ovde vise paznje poklanjaju pojavi zene, nego pojavi muskarca. Zena mora da radi tri puta vise da bi ostvarila isti cilj kao muskarac. Pokusavam da pokazem da smo sposobne bar koliko i muskarci, a u nekim oblastima i bolje. Zene su najsposobnije za sredjivanje nereda i postavljanje sistema koji funkcionise."

Deak se slaze. "Diskriminacija postoji u Bosni i Hercegovini, ali je to nevidljiva vrsta diskriminacije. Na primer, sva skupstinska tela koja donose odluke cine muskarci. Za to su krive i zene, jer u mnogim slucajevima to ne prepoznaju kao diskriminaciju. Ja sam jedina zena koja je ustala u skupstini i rekla da odbijam da prihvatim stav da zene nisu u stanju da donose vazne odluke."

Hrvatska seljacka stranka, HSS, jedna od manjih partija na sceni, odlucila je da se u kampanji posveti pitanjima odnosa polova i u svom manifestu da znacajan prostor borbi protiv diskriminacije, nasilja u kuci i trgovine zenama. "Odlucni smo da kazemo ne svim oblicima zloupotreba i da ucestvujemo u donosenju svih vaznih odluka", izjavila je Mira Lasic, prvi kandidat na listi HSS-a za hercegovačko-neretvanski kanton. Ova partija je cak osnovala i zenski forum pod imenom "Nasa snaga".

Ipak, u zemlji u kojoj su nacionalisti bili dominantni u politici vise od jedne decenije, ostaje da se vidi koliko se moze dobiti kampanjama usmerenim na "zenske glasove". "Na zalost, mi nemamo takvu tradiciju", izjavila je Selma Hadzihalilovic. "Politricari ovde namecu svoju politiku, a ne politiku glasaca."

Godine 1998, Amila Omersonfic, ratni direktor radija i televizije Sarajevo, osnovala je Stranku zena BiH. Partija umalo nije bila diskvalifikovana od strane OEBS-a na izborima 2000.godine zato sto nije ispunila uslov minimalnog broja kandidata drugog pola od 30 procenata - u ovom slucaju muskaraca. Stranka je isti problem imala i ove godine, ali je konacno pronasla dovoljan broj muskaraca spremnih da se kandiduju. Ipak, cini se da Stranka zena ne vodi aktivnu kampanju, a pozivi upuceni u njen stab ostali su bez odgovora.

Mada broj zena aktivnih u politici raste, vecina njih ima vise od 35 godina. Sa izuzetkom Samre Tojage u Mostaru, pripadnice Narodne stranke rada za prosperitet, koja se direktno obratila mladim Bosnjacima i pozvala ih da ostanu u zemlji i izgrade bolji zivot, nema mnogo znakova da se pojavljuje jedna mladja generacija zena spoliticara. "Mladi su pesimisticni, gledaju kako da pobegnu odavde", kaze Markosova. Sto se tice izgleda zena na predstojećim izborima, ostaje oprezna. "Ne verujem da se mentalitet dovoljno promenio da bi se na ovim izborima pokazala znacajnja razlika."

Nidzara Ahmetasevic je novinar nedeljnika "Slobodna Bosna". Dzuli Puser Harbin je nezavisni novinar iz Sarajeva.

Location: Macedonia
Albania
Serbia
Croatia

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/borba-zena-da-se-cuje-i-njihov-glas>